अचेतनइति अचेतमइवाहंधीगम्योदृश्योजीवइतियावत् सत्वसंख्याविमुक्तःसत्वानिप्राणिनःसंख्यायंतेपृथक्केनगण्यंतेयैस्तेदेहाद्युपाधयस्तैर्विमुक्तःसन्सत्त्वात्बुद्धेःपरंयद्वस्तुयच्चचेतयतेबुध्यादीन्अचेतना नपिचैतन्ययुक्तान्कुरुते सएवक्षेत्रज्ञसंज्ञोंतरात्मा कोसौसर्वसंख्यातबुद्धिःसर्वाःसंख्याताःबुद्धयोयेन सर्वासांबुद्धीनांसाक्षित्वेनसंख्यातापरिच्छेदकइत्यर्थः सएवगुणगुंफितःसन्सर्वैर्दोषैर्युज्यतेगुणातिगस्तुतै र्मुच्यतइति ॥ १७ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिनैलकंठीयेभारतभावदीपेसप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ एवंससाधनांब्रह्मविद्यांसमाप्यशिष्यबुद्धिपरीक्षार्थंव्या मिश्रैर्वाक्यैस्तामेवानुवदति केचिदित्यादिना केचित्सप्रपंचंब्रह्मेतिवदंतोवृक्षंसंसारंब्रह्ममयंब्रह्मणोविकारमाहुः ब्रह्मैवजगदाकारेणपरिणमतेइति तदात्मान२स्वयमकुरुत सच्चत्यच्चाभवत् आत्मकृतेःपरिणामा दित्यादिश्रुतयःस्मृतयश्च केचित्परंवस्तुअनामयंनिर्विकारं तत्रजगत्त्वमवत्कल्पितं सयदास्वपितितदैनंवाक्सर्वैर्नामभिःसहाप्येतिचक्षुःसर्वैरूपैःसहाप्येतिसयदाप्रतिबुध्येतायथैतस्मादात्मनःसर्वेप्राणायथायत नंविप्रतिष्ठंतेप्राणेभ्योदेवादेवेभ्योलोकाइतिसुप्तिप्रबोधयोर्नामरूपात्मकस्यात्मन्येवलयोदयौश्रूयेते मायामात्रंतुकार्त्स्न्येनआत्मनिचैवंविचित्राश्चहीतिस्मर्यतेच एवंश्रौतंमतद्वयमुक्त्वासांख्यमतमाह मन्यंतइ

अचेतनःसत्वसंख्याविमुक्तःसत्वात्परंचेतयतेंतरात्मा॥ सक्षेत्रवित्सर्वसंख्यातबुद्धिर्गुणातिगोमुच्यतेसर्वपापैः॥ १७॥ इतिश्रीमहाभारतेआश्वमेधिकेपर्व णिअनुगीतापर्वणिगुरुशिष्यसंवादेसप्तचत्वारिंशोऽध्यायः॥ ४७॥ ॥७॥ ॥७॥ ब्रह्मोवाच केचिद्ब्रह्ममयंवृक्षंकेचिद्ब्रह्मवनंमहत्॥ केचित्तुब्रह्म चाव्यक्तंकेचित्परमनामयं॥ मन्यंतेसर्वमप्येतदव्यक्तप्रभवाव्ययं॥ १॥ उच्छ्वासमात्रमपिचेद्योतकालेसमोभवेत्॥ आत्मानमुपसंगम्यसोमृतत्वायकल्प ते॥ २॥ निमेषमात्रमपिचेत्संयम्यात्मानमात्मनि॥ गच्छत्यात्मप्रसादेनविदुषांप्राप्तिमव्ययां॥ ३॥ प्राणायामैरथप्राणान्संयम्यसपुनःपुनः॥ दशद्वादश भिर्वापिचतुर्विंशात्परंततः॥ ४॥ एवंपूर्वंप्रसन्नात्मालभतेयद्यदिच्छति॥ अव्यक्तात्सत्वमुद्रिक्तममृतत्वायकल्पते॥५॥

ति ॥ १ ॥ तत्रप्रथमपक्षेउपासकानांआप्रायणादितिन्यायेनअंत्यप्रत्ययस्यावश्यकत्वमाह उच्छ्वासमात्रंतावन्मात्रकालं समोनिर्विशेषःसर्वोवा समशब्दस्यसर्वपर्यायत्वात् सइदंसर्वंभवतीतिश्रुतेश्च आत्मा नंब्रह्मसंगम्यउपास्यअमृतत्वायकल्पतेब्रह्मलोकप्राप्तिद्वारेत्यर्थः ॥ २ ॥ द्वितीयपक्षेअंतकालादन्यत्रापिक्षणिकनिर्विकल्पसाक्षात्कारान्मुच्यतइत्याह निमेषेति विदुषांप्राप्तिंप्राप्यकैवल्यं ॥ ३ ॥ तृतीय पक्षेमनोनिरोधेनमुच्यतइत्याह प्राणायामैरितिद्वाभ्यां प्राणाःइंद्रियाणिबुद्धिमनःसहितानिद्वादशतेआयम्यंतेनिगृह्यंतेयैस्तैःप्राणायामैःयमनियमादिभिः तेचयमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारधारणा [illegible] वैराग्याभ्यांसहदशवामैत्रीकरुणामुदितोपेक्षाभिःसहद्वादशवा यमाःपंचनियमाःपंचप्राणायामादयःषट्मैत्र्यादयश्चतस्रस्तर्कोवैराग्यंचेतिद्वाविंशतिर्वा संयम्यनिरोध्य पुनःपुनरितियाव [illegible] चतुर्विंशात्अव्यक्तात्परंअन्यंपंचविंशंपुरुषंलभते ॥४॥ यद्यदिच्छतितदपिलभतेयोगसामर्थ्यात् प्रसन्नात्माविशुद्धसत्वःयदातुअव्यक्तात्अव्यक्तंप्राप्यस [illegible] तदाऽमृतत्वायकल्पते पूर्णंशतसहस्रंचतिष्ठत्यव्यक्तचिंतकाइत्यव्यक्तमापन्निधानांस्वर्गकाम्यकाश्चित्स्वरूपात् चतुर्विंशादव्यक्तात्परमितिवासंबंधः ॥५॥

Digitized by Google